

लोक सेवा आयोग
नेपाल कृषि सेवा अन्तर्गतका प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एगु. एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र एगु.इको.एण्ड मार्केटिङ्ग समूह, राजपत्र अर्नकित प्रथम श्रेणी, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

यस पाठ्यक्रम योजनालाई दुई चरणमा विभाजन गरिएको छ :

प्रथम चरण :-	लिखित परीक्षा (Written Examination)	पूर्णाङ्क :- २००
द्वितीय चरण :-	अन्तर्वार्ता (Interview)	पूर्णाङ्क :- ३०

परीक्षा योजना (Examination Scheme)

प्रथम चरण : लिखित परीक्षा (Written Examination)

पूर्णाङ्क :- २००

पत्र	विषय	पूर्णाङ्क	उतीर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली		प्रश्नसंख्या × अङ्क	समय
प्रथम	सामान्य ज्ञान र सामान्य अभिक्षमता परीक्षण (General Awareness & General Aptitude Test)	१००	४०	वस्तुगत (Objective)	बहुवैकल्पिक प्रश्न (MCQs)	२५ प्रश्न × २ अङ्क	४५ मिनेट
	सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job Based - knowledge)					२५ प्रश्न × २ अङ्क	
द्वितीय	सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job Based - knowledge)	१००	४०	विषयगत (Subjective)	छोटो उत्तर (Short Answer) लामो उत्तर (Long Answer)	१२ प्रश्न × ५ अङ्क ४ प्रश्न × १० अङ्क	२ घण्टा १५ मिनेट

द्वितीय चरण : अन्तर्वार्ता (Interview)

पूर्णाङ्क :- ३०

पत्र / विषय	पूर्णाङ्क	उतीर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली	समय
अन्तर्वार्ता (Interview)	३०		बोर्ड अन्तर्वार्ता (Board Interview)	-

द्रष्टव्य :

- यो पाठ्यक्रमको योजनालाई प्रथम चरण र द्वितीय चरण गरी दुई भागमा विभाजन गरिएको छ ।
- लिखित परीक्षाको प्रश्नपत्रको माध्यम भाषा पाठ्यक्रमको विषयवस्तु जुन भाषामा दिइएको छ सोही भाषाको आधारमा नेपाली वा अंग्रेजी मध्ये कुनै एक मात्र भाषा हुनेछ । तर विषयवस्तुलाई स्पष्ट गर्नुपर्ने अवस्थामा दुवै भाषा समेत प्रयोग सकिने छ ।
- लिखित परीक्षाको माध्यम भाषा नेपाली वा अंग्रेजी अथवा नेपाली र अंग्रेजी दुवै हुनेछ ।
- प्रथम पत्र र द्वितीय पत्रको लिखित परीक्षा छुट्टाछुट्टै हुनेछ । तर एकैदिनमा परीक्षा लिइनेछ ।
- वस्तुगत बहुवैकल्पिक (Multiple Choice) प्रश्नहरूको गलत उत्तर दिएमा प्रत्येक गलत उत्तर बापत २० प्रतिशत अङ्क कट्टा गरिनेछ । तर उत्तर नदिएमा त्यस बापत अङ्क दिइने छैन र अङ्क कट्टा पनि गरिने छैन ।
- वस्तुगत बहुवैकल्पिक हुने परीक्षामा परीक्षार्थीले उत्तर लेख्दा अंग्रेजी ठूलो अक्षरहरू (Capital letters): A, B, C, D मा लेख्नुपर्नेछ । सानो अक्षरहरू (Small letters): a, b, c, d लेखेको वा अन्य कुनै सङ्केत गरेको भए सबै उत्तरपुस्तिका रद्द हुनेछ ।
- बहुवैकल्पिक प्रश्नहरू हुने परीक्षामा कुनै प्रकारको क्याल्कुलेटर (Calculator) प्रयोग गर्न पाइने छैन ।
- परीक्षामा परीक्षार्थीले मोबाइल वा यस्तै प्रकारका विद्युतीय उपकरण परीक्षा हलमा लैजान पाइने छैन ।
- विषयगत प्रश्नहरूको हकमा तोकिएको अंकको एउटा लामो प्रश्न वा एउटै प्रश्नका दुई वा दुई भन्दा बढी भाग (Two or more parts of a single question) वा एउटा प्रश्न अन्तर्गत दुई वा बढी टिप्पणीहरू (Short notes) सोध्न सकिने छ ।
- विषयगत प्रश्न हुनेका हकमा प्रत्येक खण्डका लागि छुट्टाछुट्टै उत्तरपुस्तिकाहरू हुनेछन् । परीक्षार्थीले प्रत्येक खण्डका प्रश्नहरूको उत्तर सोहीखण्डको उत्तरपुस्तिकामा लेख्नुपर्नेछ ।

लोक सेवा आयोग

नेपाल कृषि सेवा अन्तर्गतका प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एगु. एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र एगु.इको.एण्ड मार्केटिङ्ग समूह, राजपत्र अर्नकित प्रथम श्रेणी, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

११. परीक्षामा सोधिने प्रश्नसंख्या, अड्क र अड्कभार यथासम्भव सम्बन्धित पत्र/विषयमा दिइए अनुसार हुनेछ।
१२. यस पाठ्यक्रम योजना अन्तर्गतका पत्र/विषयका विषयवस्तुमा जेसुकै लेखिएको भए तापनि पाठ्यक्रममा परेका कानून, ऐन, नियम तथा नीतिहरु परीक्षाको मिति भन्दा ३ महिना अगाडि (संशोधन भएका वा संशोधन भई हटाईएका वा थप गरी संशोधन भई) कायम रहेकालाई यस पाठ्यक्रममा परेको सम्भन्नु पर्दछ।
१३. प्रथम चरणको परीक्षाबाट छनौट भएका उम्मेदवारहरुलाई मात्र द्वितीय चरणको परीक्षामा सम्मिलित गराइनेछ।
१४. यस भन्दा अगाडि लागु भएका माथि उल्लेखित सेवा, समूहको पाठ्यक्रम खारेज गरिएको छ।
१५. पाठ्यक्रम लागू मिति : - २०७८/१०/२४

लोक सेवा आयोग
नेपाल कृषि सेवा अन्तर्गतका प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एगु. एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र
एगु.इको.एण्ड मार्केटिङ्ग समूह, राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला
प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

प्रथम पत्र (Paper I) :-

सामान्य ज्ञान र सामान्य अभिक्षमता परीक्षण तथा सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान

भाग (Part I) :

सामान्य ज्ञान र सामान्य अभिक्षमता परीक्षण

(General Awareness and General Aptitude Test)

खण्ड (Section - A) : (१५ प्रश्न× २ अङ्क = ३० अङ्क)

1. सामान्य ज्ञान (General Awareness) (१६ अङ्क)

- 1.1 नेपालको भौगोलिक अवस्था, प्राकृतिक स्रोत र साधनहरु
- 1.2 नेपालको ऐतिहासिक, सांस्कृतिक र सामाजिक अवस्था सम्बन्धी जानकारी
- 1.3 नेपालको आर्थिक अवस्था र चालु आवधिक योजना सम्बन्धी जानकारी
- 1.4 जैविक विविधता, दिगो विकास, वातावरण, प्रदुषण, जलवायु परिवर्तन र जनसंख्या व्यवस्थापन
- 1.5 मानव जीवनमा प्रत्यक्ष प्रभाव पार्ने विज्ञान र प्रविधिका महत्वपूर्ण उपलब्धिहरु
- 1.6 जनस्वास्थ्य, रोग, खाद्य र पोषण सम्बन्धी सामान्य जानकारी
- 1.7 नेपालको संविधान (भाग १ देखि ५ सम्म र अनुसूचीहरु)
- 1.8 संयुक्त राष्ट्रसंघ र यसका विशिष्टीकृत संस्था सम्बन्धी जानकारी
- 1.9 क्षेत्रीय संगठन (सार्क, बिमस्टेक, आसियान र युरोपियन संघ) सम्बन्धी जानकारी
- 1.10 राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय महत्वका समसामयिक गतिविधिहरु

2. सार्वजनिक व्यवस्थापन (Public Management) (१४ अङ्क)

- 2.1 कार्यालय व्यवस्थापन (Office Management)
 - 2.1.1 कार्यालय (Office) : परिचय, महत्व, कार्य र प्रकार
 - 2.1.2 सहायक कर्मचारीका कार्य र गुणहरु
 - 2.1.3 कार्यालय स्रोत साधन (Office Resources): परिचय र प्रकार
 - 2.1.4 कार्यालयमा सञ्चारको महत्व, किसिम र साधन
 - 2.1.5 कार्यालय कार्यविधि (Office Procedure) : पत्र व्यवहार (Correspondence), दर्ता र चलानी (Registration & Dispatch), परिपत्र (Circular), तोक आदेश (Order), टिप्पणी लेखन र टिप्पणी तयार पार्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरु
 - 2.1.6 अभिलेख व्यवस्थापन (Record Management)
- 2.2 निजामती सेवा ऐन र नियमावलीमा भएका देहायका व्यवस्थाहरु
 - 2.2.1 निजामती सेवाको गठन, संगठन संरचना, पदपूर्ति गर्ने तरिका र प्रक्रियाहरु
 - 2.2.2 कर्मचारीको नियुक्ति, सरुवा, बढुवा, बिदा, विभागीय सजाय र अवकाश
 - 2.2.3 कर्मचारीले पालन गर्नुपर्ने आचरण र कर्तव्यहरु
- 2.3 सरकारी बजेट, लेखा र लेखापरीक्षण प्रणाली सम्बन्धी सामान्य जानकारी
- 2.4 सार्वजनिक सेवा प्रवाहको अर्थ, सेवा प्रवाह गर्ने निकाय, तरिका र माध्यमहरु
- 2.5 सार्वजनिक बडापत्र (Public Charter) : महत्व र आवश्यकता
- 2.6 व्यवस्थापनको अवधारणा तथा सार्वजनिक व्यवस्थापनमा निर्देशन, नियन्त्रण, समन्वय, निर्णय प्रक्रिया, उत्प्रेरणा र नेतृत्व सम्बन्धी जानकारी
- 2.7 मानवीय मूल्य मान्यता (Human Values), नागरिक कर्तव्य र दायित्व तथा अनुशासन

लोक सेवा आयोग
नेपाल कृषि सेवा अन्तर्गतका प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एगु. एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र
एगु.इको.एण्ड मार्केटिङ्ग समूह, राजपत्र अर्नकित प्रथम श्रेणी, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला
प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

खण्ड (Section - B) : (१० प्रश्न× २ अङ्क = २० अङ्क)

3. सामान्य अभिक्षमता परीक्षण (General Aptitude Test)

- 3.1 **शाब्दिक अभिक्षमता परीक्षण (Verbal Aptitude Test) :** यस परीक्षणमा शब्दज्ञान, अनुक्रम, समरूपता, वर्गीकरण, कोडिङ-डिकोडिङ, दिशा र दुरी ज्ञान परीक्षण (direction & distance sense test), तर्क विचार सम्बन्धी (logical reasoning), पंक्तिक्रम (ranking order) आदि विषयवस्तुबाट प्रश्नहरु समावेश गरिनेछ ।
- 3.2 **संख्यात्मक अभिक्षमता परीक्षण (Numerical Aptitude Test) :** यस परीक्षणमा अनुक्रम, समरूपता, वर्गीकरण, कोडिङ, मेट्रिक्स, अंकगणितीय तर्क /क्रिया सम्बन्धी, प्रतिशत, भिन्न, अनुपात, औसत, समय र काम, आदि विषयवस्तुबाट प्रश्नहरु समावेश गरिनेछ ।
- 3.3 **अशाब्दिक अभिक्षमता परीक्षण (Non-Verbal/Abstract Aptitude Test) :** यस परीक्षणमा अनुक्रम, समरूपता, वर्गीकरण, भेन चित्र, मेट्रिक्स, त्रिभुज र वर्गहरुको रचना, चित्र वा आकृति बनावट र विश्लेषण, आदि विषयवस्तुबाट प्रश्नहरु समावेश गरिनेछ ।
- 3.4 **रजु गर्ने (Verification test) र फाइलिङ अभिरुचि परीक्षण (Filing aptitude test):** रजु गर्ने (Verification test) परीक्षणमा तथ्यांक, संख्या वा शाब्दिक सूचनालाई जाँच गर्ने वा त्रुटी पत्ता लगाउने अथवा समानता वा भिन्नता पत्ता लगाउने किसिमका प्रश्नहरु समावेश हुनेछन । फाइलिङ अभिरुचि परीक्षण (Filing aptitude test) मा शाब्दिक र संख्यात्मक फाइलिङ वस्तु वा प्रक्रियालाई वर्णमालाक्रम, संख्यात्मकक्रम वा कालक्रम अनुसार समाधान गर्ने किसिमका प्रश्नहरु समावेश हुनेछन ।
- 3.5 **निर्देशन अनुसरण गर्ने (Follows the instructions) र विश्लेषणात्मक तार्किकता परीक्षण (Analytical reasoning test):** निर्देशन अनुसरण गर्ने (Follows the instructions) परीक्षणमा दिइएको लिखित निर्देशनलाई हुबहु अनुसरण गरी समाधान गर्ने किसिमका प्रश्नहरु समावेश हुनेछन । विश्लेषणात्मक तार्किकता परीक्षण (Analytical reasoning test) मा शाब्दिक वा संख्यात्मक वा अशाब्दिक (चित्रात्मक) किसिमका विश्लेषणात्मक तार्किकता सम्बन्धी प्रश्नहरु समावेश हुनेछन ।

भाग (Part II) :-

सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job Based - Knowledge)

(२५ प्रश्न× २ अङ्क = ५० अङ्क)

१. कृषि सम्बन्धी

- १.१ राष्ट्रिय कृषि नीति
१.२ चालू योजनामा कृषि क्षेत्रको प्राथमिकता, लक्ष्य र उद्देश्य
१.३ कृषि विकास रणनीति २०१५-२०३५ र यसका विशेषताहरु
१.४ वर्तमान कृषि विभागको संरचना र अन्तरगतका निकायहरु
१.५ नेपालका प्रमुख बालीहरु तथा तिनको उत्पादन अवस्था
१.६ उत्पादन वृद्धिको लागि अपनाइने उत्पादन र उत्पादनोपरान्त (Post-harvest) प्रविधि
१.७ प्राङ्गारिक कृषि र असल कृषि अभ्यास
१.८ कृषिविकासका लागि सञ्चार कार्यक्रमको आवश्यकता एवं विकसित नयाँ प्रविधिहरु
१.९ कृषि क्षेत्रमा जोखिम व्यवस्थापन तथा बाली बीमा सम्बन्धी व्यवस्था
१.१० कृषि आधुनिकीकरण तथा व्यवसायीकरणवारे सामान्य जानकारी

लोक सेवा आयोग

नेपाल कृषि सेवा अन्तर्गतका प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एगु. एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र एगु.इको.एण्ड मार्केटिङ्ग समूह, राजपत्र अर्नकित प्रथम श्रेणी, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

२. बागवानी

- २.१ प्रमुख फलफूल बालीहरु (आँप, लिची, केरा, भूईँकटहर, अम्बा, सुन्तला, स्याउ, किवी) को खेती गर्ने उन्नत तरिका
- २.२ फलफूल, तरकारी तथा अलैंची बालीको नर्सरी स्थापना तथा व्यवस्थापन
- २.३ प्रमुख तरकारी बालीहरु (काउली समूह, जरे समूह, फल समूह, फर्सी समूह, सागपात समूह) को उन्नत खेती प्रविधि
- २.४ नेपालमा बागवानीजन्य बालीहरु (फलफूल, तरकारी, आलु तथा मसला) को प्रचलित जातहरु
- २.५ बेमौसमी तरकारी खेती प्रविधि
- २.६ नेपालमा मसलावाली (अलैंची, अदुवा, बेसार, प्याज र लसुन) उन्नतखेती प्रविधि
- २.७ बाली उत्पादन उपरान्तका क्षतिहरु र न्यूनीकरणका उपायहरु (उत्पादन लिने उचित समय, फलफूल पकाउने, भण्डारण, सफाइ, छनौट, ब्युरिङ्ग, ग्रेडिङ्ग, मैन लगाउने, उपचार, कोल्ड चैन)

३. कृषि प्रसार

- ३.१ कृषि प्रसार कार्यकर्ता र निजमा हुनुपर्ने गुणहरु
- ३.२ नेपालमा सञ्चालन भएका विभिन्न कृषि प्रसार पद्धतिहरु
- ३.३ कृषक समूह गठन प्रकृया एवं प्रभावकारी परिचालन, कृषक समूह मार्फत कृषि प्रसार कार्य सञ्चालन
- ३.४ Innovation, Diffusion and Adopters Categories
- ३.५ कृषि सञ्चार र प्रविधि प्रसारणमा श्रव्यदृश्य सामग्री, मोवाइल एप्लिकेशन र किसान कल सेन्टर

४. बाली विज्ञान

- ४.१ धान, मकै, गहुँ, कोदो, उखु, जुट, भटमास, मास, मुसुरो र तोरी बालीहरुको उन्नत खेती प्रविधि
- ४.२ नेपालको हावापानी अनुसार हालसालै सिफारिश गरिएका बालीहरु (धान, मकै, गहुँ, कोदो, उखु, जुट, भटमास, मुसुरो, तोरी) को जात र तिनीहरुको पाक्ने अवधि, सरदर उत्पादन क्षमता, सिफारिश क्षेत्र र मुख्य विशेषताहरु
- ४.३ बीउको परिभाषा, प्रमाणिकरण तथा यथार्थ संकेतपत्र पद्धति अनुसार बीउका पुस्ताहरुको नाम एवं पुस्ता जनाउने ट्यागको रंग
- ४.४ असल बीउका गुणहरु, बीउको गुणस्तर कायम राख्न अपनाउनु पर्ने विधिहरु

५. बाली संरक्षण

- ५.१ नेपालका प्रमुख खाद्यान्न, नगदे, तरकारी एवं फलफूल बालीका प्रमुख रोग, किरा, मुसा एवं भारपातको नाम, पहिचान, नोक्सानी, लक्षण एवं रोकथाम प्रविधि
- ५.२ एकीकृत शत्रुजीव व्यवस्थापन (Integrated Pest Management) को महत्व र तरिकाहरु
- ५.३ रोग, किरा एवं भारपात तथा यिनको प्राकृतिक शत्रुहरु (मित्रजीव) को सर्वेक्षण र Surveillance विधि
- ५.४ मौरी पालन, रेशम किरा पालन तथा किम्वु खेतीको उन्नत प्रविधि
- ५.५ नेपालमाखेती गरिएका च्याउका प्रजाती र कन्ये, सिताके तथा गोत्रे च्याउ खेती प्रविधि
- ५.६ नेपालमा प्रतिबन्ध गरिएका विषादीहरु, विषादीको सुरक्षित प्रयोग र विषादी अवशेष द्रुत विश्लेषण (RBPR)
- ५.७ बाली उपचार शिविर (Plant Clinic) को महत्व र संचालन विधि

६. कृषि अर्थशास्त्र

- ६.१ माग तथा आपूर्तिको परिचय र नियम

लोक सेवा आयोग

नेपाल कृषि सेवा अन्तर्गतका प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एगु. एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र एगु.इको.एण्ड मार्केटिङ्ग समूह, राजपत्र अर्नकित प्रथम श्रेणी, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- ६.२ बालि पात्रो तथा बजारमुखी कृषि उत्पादन योजनाको अवधारणा
- ६.३ उत्पादन लागतको परिचय र तुलनात्मक लाभका वालीहरुको पहिचानमा यसको भूमिका
- ६.४ प्राथमिक तथ्यांक (Primary data) र सहायक तथ्यांक (Secondary data) को परिचय तथा श्रोतहरुएवं तथ्यांक संकलन गर्दा ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु
- ६.५ कृषिवस्तुमा मूल्य अभिवृद्धि श्रृंखला विकासको परिचय तथा महत्व

७. माटो व्यवस्थापन

- ७.१ माटोका गुणहरु
 - ७.१.१ भौतिक गुण - बनोट, बुनोट संरचना, घनत्व, रंग, चिस्यान
 - ७.१.२ रसायनिक गुण - माटोको प्रतिक्रिया, प्रांगारिक पदार्थ, कार्बन, नाईट्रोजन अनुपात
 - ७.१.३ जैविक गुण - राईजोबियम र एजोटोव्याक्टर
- ७.२ बिरुवालाई आवश्यक निम्न खाद्यतत्वहरुको काम र यिनको कमी हुंदा देखिने लक्षण र रोकथामका उपायहरु
 - ७.२.१ मुख्यतत्वहरु - नाईट्रोजन, फस्फोरस र पोटास
 - ७.२.२ सहायक तत्वहरु - क्याल्सियम, म्याग्नेसियम र गन्धक
 - ७.२.३ सूक्ष्मतत्वहरु - फलाम, तामा, जस्ता, म्याग्नेज, मोलिब्डेनम, सुहाग (बोरोन) र क्लोरिन
- ७.३ मल र मलखाद
 - ७.३.१ प्रांगारिक मलहरु (कम्पोष्ट मल, गोठेमल, भर्मिकम्पोष्ट, सूक्ष्म जैविक मल, कुखुराको मल, हरियो मल, बायोग्याँस लेदोको मल)
 - ७.३.२ रसायनिक मलहरु (नाईट्रोजनयुक्त, फस्फोरसयुक्त, पोटासयुक्त, मिश्रित र यौगिक, सहायक खाद्यतत्वयुक्त, सूक्ष्मतत्वयुक्त)
- ७.४ माटो जाँच सेवा
 - ७.४.१ माटोको नमूना लिने तरिका: किन, कहिले र कसरी
 - ७.४.२ Soil Kit box बारे जानकारी
- ७.५ भू-क्षय (Soil Erosion) र यसको कारण तथा प्रकार

प्रथम पत्रको लागि यथासम्भव निम्नानुसार प्रश्नहरु सोधिने छ ।

प्रथम पत्र (वस्तुगत)					
भाग	खण्ड	विषयबस्तु	परीक्षा प्रणाली	अङ्कभार	प्रश्न संख्या × अङ्क
I	(A)	सामान्य ज्ञान (General Awareness)	बहुवैकल्पिक प्रश्न (MCQs)	३०	१५ प्रश्न × २ अङ्क = ३०
	(B)	सामान्य अभिक्षमता परीक्षण (General Aptitude Test)		२०	१० प्रश्न × २ अङ्क = २०
II	-	सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job Based -knowledge)		५०	२५ प्रश्न × २ अङ्क = ५०

प्रथम पत्रको **भाग (Part II)** सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job Based -knowledge) को पाठ्यक्रमका एकाइबाट परीक्षामा यथासम्भव देहाय बमोजिम प्रश्नहरु सोधिने छ

पाठ्यक्रमका एकाइ	1	2	3	4	5	6	7
प्रश्न संख्या	7	3	3	3	3	3	3

लोक सेवा आयोग
नेपाल कृषि सेवा अन्तर्गतका प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एगु. एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र
एगु.इको.एण्ड मार्केटिङ्ग समूह, राजपत्र अर्नकित प्रथम श्रेणी, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला
प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

द्वितीय पत्र (Paper II) :-
सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job Based -Knowledge)

खण्ड (Section) (A) :- ५० अङ्क

१. कृषि सम्बन्धी

- १.१. राष्ट्रिय कृषि नीति
- १.२. चालू योजनामा कृषि क्षेत्रको प्राथमिकता, लक्ष्य, उद्देश्य, एवं रणनीति
- १.३. कृषि विकास रणनीति २०१५-२०३५ र यसका विशेषताहरु
- १.४. वर्तमान कृषि विभाग र अर्न्तगतका निकायहरुको संरचना र कार्यहरु
- १.५. कृषि विकास कार्यक्रम तर्जुमाका आधारहरु
- १.६. कृषि विकास कार्यक्रममा ऋण, उत्पादन सामग्री, कृषि औजार तथा उपकरण, बजार तथा मूल्य व्यवस्था
- १.७. प्रमुख कृषि जन्य वस्तुहरुको उत्पादन लागत तथा मूल्य निर्धारण
- १.८. कृषि विकासमा सरकारी, सहकारी, निजी क्षेत्र तथा महिला एवं युवाको भूमिका
- १.९. नेपालको अर्थतन्त्रमा कृषि क्षेत्रको महत्व र नेपालको कृषि क्षेत्रका प्रमुख समस्याहरु
- १.१०. नेपालका प्रमुख बालीहरु तथा तिनको उत्पादन अवस्था
- १.११. उत्पादन वृद्धिको लागि अपनाइने उत्पादन र उत्पादनोपरान्त (Post-harvest) प्रविधि
- १.१२. कृषि विकासमा कृषि प्रसार, कृषि अनुसन्धान र कृषि शिक्षाको महत्व
- १.१३. प्राङ्गारिक कृषि र असल कृषि अभ्यास
- १.१४. कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सुपरिवेक्षण, अनुगमन एवं मूल्यांकनको भूमिका
- १.१५. कृषिविकासका लागि सञ्चारको आवश्यकता एवं विकसित नयाँ प्रविधिहरु
- १.१६. कृषि विकासका लागि तालीम कार्यक्रमको भूमिका
- १.१७. कृषि क्षेत्रमा जोखिम व्यवस्थापन तथा बाली बीमा सम्बन्धी व्यवस्था
- १.१८. कृषि क्षेत्रको आधुनिकीकरण तथा व्यवसायीकरणवारे सामान्य जानकारी
- १.१९. जलवायु परिवर्तन र यसले कृषि क्षेत्रमा पुऱ्याएका असर/प्रभावहरु र न्यूनीकरणका उपायहरु
- १.२०. दिगो कृषि विकासका सिद्धान्तहरु
- १.२१. संघीयतामा कृषि क्षेत्र एवं कृषि विकास कार्यक्रममा स्थानीय सरकारको भूमिका

२. बागवानी

- २.१. आर्थिक विकासमा बागवानी क्षेत्रको महत्व
- २.२. प्रमुख फलफूल बालीहरु (आँप, लिची, केरा, मेवा, भूईँकटहर, अम्बा, सुन्तला,कागती, स्याउ, नासपाती किवी) को खेती गर्ने उन्नत तरिका, प्रसारण, काँटछाँट, मलखाद व्यवस्थापन, बिकृतिहरु र तिनको व्यवस्थापन
- २.३. फलफूल, तरकारी तथा अलैंची बालीको नर्सरी स्थापना तथा व्यवस्थापन
- २.४. प्रमुख तरकारी बालीहरु(काउली, बन्दा, ब्रोकाउली, मूला, गाजर,सलगम,गोलभेडा, भन्टा, खुर्सानी, काँका, फर्सी, धिरौला, रायो,धनियाँ र पालुंगो)को उन्नत खेती प्रविधि
- २.५. फलफूल तथा तरकारी खेतीमा हाइब्रीड (वर्णशंकर) जातहरुको प्रयोग र महत्व
- २.६. बेमौसमी तरकारी खेती प्रविधिहरु (उपलब्ध जातहरुको प्रयोग, भौगोलिक विविधता र संरचनाहरुको प्रयोग) र महत्व
- २.७. करेसावारी (Kitchen Garden) तथा शहरि खेतीको परिभाषा, महत्व र व्यवस्थापन तरिका
- २.८. उन्नत आलु उत्पादन प्रविधि तथा भण्डारण गर्ने तरिकाहरु
- २.९. नेपालमा मसलाबाली (अलैंची, अदुवा, बेसार,प्याज र लसुन) उन्नत खेती प्रविधि
- २.१०. नेपालमा चिया तथा कफी खेतीको महत्व तथा संभाव्यता
- २.११. नेपालमा फूल खेती (Floriculture) को अवस्था र संभाव्यता

लोक सेवा आयोग

नेपाल कृषि सेवा अन्तर्गतका प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एगु. एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र एगु.इको.एण्ड मार्केटिङ्ग समूह, राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

२.१२. बाली उत्पादन उपरान्तका क्षतिहरू र न्यूनीकरणका उपायहरू (उत्पादन लिने उचित समय, फलफूल पकाउने, भण्डारण, सफाइ, छनौट, क्युरिङ्ग, ग्रेडिङ्ग, मैन लगाउने, उपचार, कोल्ड चैन)

३. कृषि प्रसार

- ३.१. कृषि प्रसारको परिचय र महत्व
- ३.२. कृषि प्रसार कार्यकर्तामा हुनुपर्ने गुणहरू
- ३.३. नेपालमा सञ्चालित विभिन्न कृषिप्रसारका तरिकाहरू र तिनीहरूको सञ्चालन विधि
- ३.४. अगुवा कृषक तथा कृषक समूहको परिचय, महत्व एवं कृषि प्रसारमा अगुवा कृषकको भूमिका
- ३.५. कृषक समूह गठन प्रकृया एवं प्रभावकारी परिचालन तथा कृषि प्रसार कार्यक्रम सञ्चालन
- ३.६. उपयुक्त कृषि प्रसार तरिका छनौटका आधारहरू
- ३.७. Innovation, Diffusion and Adopters Categories
- ३.८. कृषि सञ्चार र प्रविधि प्रसारणमा श्रव्यदृश्य सामग्री, मोवाइल एप्लिकेशन र किसान कल सेन्टर
- ३.९. कृषि तालिम र यसको महत्व तथा कृषक तालिममा आवश्यकता पहिचान
- ३.१०. कृषक पाठशाला (ICM)

खण्ड (Section) (B) :- ५० अङ्क

४. बाली विज्ञान

- ४.१. बाली विज्ञानको परिचय र नेपालमा बाली विकासको महत्व
- ४.२. धान, मकै, गहुँ, कोदो, उखु, जुट, भटमास, मास, मुसुरो र तोरी बालीहरूको उन्नत खेती प्रविधि
- ४.३. बीउको परिभाषा, प्रमाणिकरण तथा यथार्थ संकेतपत्र पद्धति अनुसार बीउका पुस्ताहरूको नाम एवं पुस्ता जनाउने ट्यागको रंग
- ४.४. असल बीउका गुणहरू, बीउको गुणस्तर कायम राख्न अपनाउनु पर्ने विधिहरू
- ४.५. नेपालको हावापानी अनुसार हालसालै सिफारिश गरिएका बालीहरू (धान, मकै, गहुँ, कोदो, उखु, जुट, भटमास, मुसुरो, तोरी) को जात र तिनीहरूको पाक्ने अवधि, सरदर उत्पादन क्षमता, सिफारिश क्षेत्र र मुख्य विशेषताहरू
- ४.६. नेपालको विभिन्न क्षेत्रमा प्रचलित बालीचक्र, तिनको महत्व र उदाहरण

५. बाली संरक्षण

- ५.१. नेपालका प्रमुख खाद्यान्न, नगदे, तरकारी एवं फलफूल बालीका प्रमुख रोग, किरा, मुसा एवं भारपातको नाम, पहिचान, नोक्सानी, लक्षण एवं रोकथाम प्रविधि
- ५.२. एकीकृत शत्रुजीव व्यवस्थापन (Integrated Pest Management) को महत्व र तरिकाहरू
- ५.३. बाली संरक्षण प्रयोगशाला निदान सेवाका लागि प्रयोग हुने सामान्य विधिहरू
- ५.४. रोग, किरा एवं भारपात तथा यिनको प्राकृतिक शत्रुहरू (मित्रजीव) को सर्वेक्षण र Surveillance विधि
- ५.५. मौरी पालन, रेशम किरा पालन तथा किम्बु खेतीको उन्नत प्रविधि
- ५.६. नेपालमाखेती गरिएका च्याउका प्रजाती र कन्ये, गोब्रे सिताके च्याउ र रातो च्याउ खेती प्रविधि
- ५.७. रोग तथा किरा व्यवस्थापनमा Plant Quarantine को भूमिका
- ५.८. नेपालमा प्रतिबन्धित विषादीहरू, विषादीको सुरक्षित प्रयोग र विषादी अवशेष द्रुत विश्लेषण
- ५.९. बाली उपचार शिविर (Plant Clinic) को महत्व र संचालन विधि

६. कृषि अर्थशास्त्र

- ६.१. कृषि अर्थशास्त्रको परिचय र कृषि विकासमा यसको महत्व
- ६.२. माग तथा आपूर्तिको परिचय र नियम
- ६.३. बजारमुखी कृषि उत्पादन योजनाको अवधारणा
- ६.४. समूह बजार, हाट बजार, सहकारी बजारको परिचय र वर्तमान स्थिति, कृषि विकासमा बजारको महत्व

लोक सेवा आयोग

नेपाल कृषि सेवा अन्तर्गतका प्लान्ट प्रोटेक्सन, एग्रोनोमी, हर्टिकल्चर, एगु. एक्सटेन्सन, स्वायल साइन्स र एगु.इको.एण्ड मार्केटिङ्ग समूह, राजपत्र अनंकित प्रथम श्रेणी, प्राविधिक सहायक वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- ६.५. खाद्य तथा पोषण सुरक्षाको अवधारणा
- ६.६. उत्पादन लागतको परिचय र तुलनात्मक लाभका वालीहरूको पहिचानमा यसको भूमिका
- ६.७. प्राथमिक तथ्यांक (Primary data) र सहायक तथ्यांक (Secondary data) को परिचय तथा श्रोतहरूएवं तथ्यांक संकलन गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरू
- ६.८. कृषि उद्यम (Agri-business) को परिचय र नेपालमा यसका सम्भावनाहरू
- ६.९. नेपालमा वस्तुगत कृषि उपजहरूको बजार प्रणाली बारे जानकारी
- ६.१०. कृषि वस्तुमा मूल्य अभिवृद्धिशृंखला विकासको परिचय तथा महत्व

७. माटो व्यवस्थापन

- ७.१. माटोको परिभाषा, माटो निर्माणको प्रक्रिया र नेपालको माटोबारे संक्षिप्त जानकारी
- ७.२. माटोका गुणहरू
 - ७.२.१. भौतिक गुण - बनौट, बुनोट संरचना, घनत्व, रंग, चिस्यान
 - ७.२.२. रसायनिक गुण - माटोको प्रतिक्रिया, प्रांगारिक पदार्थ, कार्बन, नाईट्रोजन अनुपात
 - ७.२.३. जैविक गुण - राईजोबियम र एजोटोब्याक्टेरीया
 - ७.२.४. अम्लीय र क्षारीय माटोको सुधार
- ७.३. विरुवालाई आवश्यकखाद्यतत्वहरूको काम र यिनको कमी हुंदा देखिने लक्षण र रोकथामका उपायहरू
 - ७.३.१. मुख्य तत्वहरू - नाईट्रोजन, फस्फोरस र पोटास
 - ७.३.२. सहायक तत्वहरू - क्याल्सियम, म्याग्नेसियम र गन्धक
 - ७.३.३. सूक्ष्म तत्वहरू - फलाम, तामा, जस्ता, म्याग्नेज, मोलिब्डेनम, सुहाग (बोरोन) र क्लोरिन
- ७.४. मल र मलखाद
 - ७.४.१. प्रांगारिक मलहरू (कम्पोस्ट मल, गोठेमल, भर्मिकम्पोस्ट, सूक्ष्म जैविक मल, कुखुराको मल, हरियो मल, बायोग्याँस लेदोको मल, भोल मल)
 - ७.४.२. रसायनिक मलहरू (नाईट्रोजनयुक्त, फस्फोरसयुक्त, पोटासयुक्त, मिश्रित र यौगिक, सहायक खाद्यतत्वयुक्त, सूक्ष्मतत्वयुक्त)
 - ७.४.३. मलको मात्रा निकाल्ने तरिका
 - ७.४.४. मलको प्रकृति, प्रयोग समय र प्रयोग गर्ने तरिकाहरू
- ७.५. माटो जाँच सेवा:
 - ७.५.१. माटोको नमूना लिने तरिका: किन, कहिले र कसरी
 - ७.५.२. माटो जाँचको लागि माटोको तयारी
 - ७.५.३. Kit box बाट नाईट्रोजन, फस्फोरस, पोटास तथा पि.एच. पत्ता लगाउने तरिका
- ७.६. माटो शिविर र यसको महत्व, घुम्ती माटो परीक्षण प्रयोगशालाबाट माटो जाँच
- ७.७. माटोको उर्वराशक्ति कायम राख्ने र वाली उत्पादनमा यसको व्यवस्थापन र महत्व
- ७.८. एकीकृत खाद्य तथा व्यवस्थापन (IPNS)
- ७.९. भू-क्षय (Soil Erosion) र यसको कारण, प्रकार तथा व्यवस्थापन
- ७.१०. Digital soilmap बारे जानकारी
- ७.११. प्राङ्गारीक तथा जिवाणु मल निर्देशिका, २०७८

द्वितीय पत्रको लागि यथासम्भव निम्नानुसार प्रश्नहरू सोधिनेछ ।

द्वितीय पत्र (विषयगत)					
पत्र	विषय	खण्ड	अङ्कभार	छोटो उत्तर	लामो उत्तर
द्वितीय	सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job Based-Knowledge)	(A)	५०	६ प्रश्न × ५ अङ्क = ३०	२ प्रश्न × १० अङ्क = २०
		(B)	५०	६ प्रश्न × ५ अङ्क = ३०	२ प्रश्न × १० अङ्क = २०